Sanna Kailanto

27.5.2024

Lakivaliokunta

Lausuntopyyntönne KAA 2/2024 vp Kannabis lailliseksi, säännellyksi ja verolle

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikossa mainitusta kansalaisaloitteesta ja lausuu seuraavaa.

Suomessa yleisimmin kokeiltu tai käytetty huume on kannabis. Kannabista kokeilleiden osuus on viisinkertaistunut vuoden 1992 kuudesta prosentista 29 prosenttiin vuonna 2022. Myös huumeiden käyttöön liittyvät asenteet ovat lieventyneet jo pitkään. Vuoden 2022 huumekyselyssä (THL) peräti vajaa kolmasosa vastaajista oli sitä mieltä, että huumeita voi käyttää kohtuullisesti siten, ettei niistä aiheudu ongelmia. Esimerkiksi vuonna 2010 vastaava osuus oli 15 %. Kannabiksen ja muiden huumeiden välille tehdään kuitenkin eroja. Muiden huumeiden kuin kannabiksen käytön riskeihin suhtaudutaan edelleen pääosin kriittisesti. Noin neljäsosa vastaajista olisi myös kiinnostunut kokeilemaan kannabista, jos se olisi laillista. Siitä huolimatta, että riskikäsitykset ovat lieventyneet, yhä 70 % väestöstä on sitä mieltä, että huumeiden käytöstä tulisi rangaista ainakin jollakin tavalla (vankeus, sakko tai jokin muu tapa). Kuitenkin mikäli kyse on pelkästään kannabiksen käytöstä, enää 47 % kannattaa rangaistuksia (Huumekysely, THL).

Kansalaisaloite on luonteeltaan ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä kannabiksen laillisen aseman muuttamiseksi Suomessa. Kannabiksen asema lainsäädännössä vaihtelee maittain. Suurimmassa osassa maailmaa kannabis on luokiteltu YK:n yleissopimusten mukaan huumausaineeksi, ja sen myynti ja jakelu ovat kiellettyjä. Kuitenkin mm. Yhdysvaltojen useat osavaltiot, Uruguay ja Kanada ovat luoneet kannabiksen lailliset markkinat. EU-lakien mukaan niin ikään kannabis on huumausaine, eikä sen myynti ole sallittua. Se onko käyttö tai hallussapito henkilökohtaiseen käyttöön rangaistavaa, vaihtelee maittain. Viime vuosina myös useassa Euroopan maassa on tapahtunut poliittisia muutoksia koskien kannabiksen asemaa:

Alankomaissa ei yleisestä luulosta huolimatta ole laillista myydä kannabistuotteita, mutta käytännössä se on mahdollista tätä varten perustetuissa kahviloissa. Koska kannabis näihin kahviloihin tulee usein järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviltä markkinoilta, on Alankomaiden hallitus päättänyt käynnistää kokeilun laillisesta tuotannosta näihin kahviloihin. Kysymys on tutkimuksesta, jota EU-lait eivät kiellä, ja tutkimus kohdistuu noin kymmeneen keskisuureen kaupunkiin. Myös viiden kasvin kasvatus omaan käyttöön tietyin rajoituksin on Alankomaissa sallittu.

Maltasta tuli ensimmäinen Euroopan maa, joka hyväksyi kansallisesti kannabiksen rajoitetun yhteiskasvatuksen nk. kannabisklubeissa henkilökohtaiseen käyttöön. Tämä tarkoittaa, että yksityishenkilöt voivat perustaa ja liittyä klubeihin, joissa henkilökohtainen kannabiksen kasvatus ulkoistetaan tällaiselle voittoa tavoittelemattomalle yhdistykselle. Lainsäädäntö asettaa toiminnalle ehtoja.

Sanna Kailanto

27.5.2024

Saksan hallitus on vahvistanut kaksivaiheisen kannabispolitiikkansa muutoksen. Ensimmäisessä vaiheessa sallitaan rajoitettu kotikasvatus ja käyttö, myös yhteiskasvatus. Toisessa vaiheessa Saksa on käynnistämässä rajattua kokeilua ja sitä seuraavaa tutkimusta kannabiksen laillisen jakelun vaikutuksista käyttöön ja sen aiheuttamiin haittoihin sekä laittomiin markkinoihin. Saksa luopui ainakin toistaiseksi alkuperäisestä suunnitelmastaan luoda lailliset kansalliset markkinat, koska sen todettiin olevan vastoin EU-lainsäädäntöä.

Myös Luxemburg on tehnyt päätöksen sallia kannabiksen kasvattamisen omaan käyttöön ja dekriminalisoida pienten määrien hallussapidon omaa käyttöä varten. Myöhemmin myös Luxemburgilla on tarkoitus tehdä kokeiluja ja tutkimusta laillisesta jakelusta joillakin alueilla.

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan siis lakimuutosta, joka poistaisi rankaisemisen kannabiksen käytöstä, omaa käyttöä varten tapahtuvasta pienen määrän hallussapidosta ja muutaman kannabiskasvin kasvattamisesta omaan käyttöön, mutta myös laillisen myyntijärjestelmän sallimiseksi. Aloite on laadittu lakiehdotuksen muotoon. Muutoksia perustellaan nykyisen lainsäädännön käyttäjille aiheuttamilla haitoilla ja poliisiresurssien hukkakäytöllä, järjestäytyneen rikollisuuden heikentämisellä, lääkekannabiksen laillisen saannin vaikeuksilla sekä yksilövapauksilla ja perusoikeuksilla.

THL on aloitteen tekijöiden kanssa samaa mieltä siitä, että keskustelua huumausainepolitiikasta on hyvä käydä. Myös nykyisen huumausainepolitiikan arvioiminen tasaisin väliajoin olisi suositeltavaa. Myös se, että Suomen lainsäädännössä määriteltäisiin päihdyttävän kannabiksen ja ei-päihdyttävän kannabiksen eli hampun ero selkeästi, jotta hamppua kasvattavat maatalousyrittäjät voivat toimia alallaan, on kannatettavaa.

THL ei kannata kannabiksen laillistamista tai kotikasvatuksen sallimista.

Vaikka kannabis on useilla mittareilla vähemmän haitallinen kuin monet muut päihdyttävät aineet, se voi aiheuttaa riippuvuutta ja sen käytöstä voi koitua monenlaista haittaa. Esimerkiksi useiden tutkimusten perusteella kannabiksen käytöstä aiheutuvat psykoosit ovat lisääntyneet ja psykoosiin sairastuneista joka kolmas sairastuu myöhemmin skitsofreniaan. Haitat liittyvät erityisesti runsaaseen käyttöön nuoruusiässä, jolloin kannabis voi vaikuttaa haitallisesti aivojen kehitykseen, mielenterveyteen ja kognitiiviseen suoriutumiseen. Aloitteessa kannabista verrataan alkoholin ja tupakan aiheuttamiin haittoihin ja todetaan, että tupakka ja alkoholi ovat huomattavasti kannabista suurempi rasite. THL tuo esille, että eri päihteiden aiheuttamien haittojen välistä vertailua vaikeuttaa mm. se, ettei kannabiksen käyttö tutkimusten mukaan tule alkoholin tilalle vaan rinnalle. Alkoholia käyttää myös huomattava osa väestöstä, jolloin on selvää, että siitä myös aiheutuu enemmän haittoja.

Sanna Kailanto

27.5.2024

Mitä tiedämme kannabiksen käytön kehityksestä sen myynnin laillistaneissa maissa?

Laajan kirjallisuusselvityksen mukaan 71 % tutkimuksista näytti, että kannabiksen käyttö on lisääntynyt kannabiksen laillistamisen jälkeen, kun taas loput, 29 % tutkimuksista viittaavat siihen, ettei muutosta ole tapahtunut. Yksikään tutkimus ei viittaa kannabiksen käytön vähenemiseen. Lisäksi havaittiin, että tutkimukset, joissa käytön indikaattoreita seurattiin kaksi vuotta tai pidempään laillistamisen jälkeen eri Yhdysvaltain osavaltioissa, havaitsivat todennäköisemmin kannabiksen käytön lisääntymistä kuin tutkimukset, joiden seuranta-aika oli lyhyempi. Saman suuntaisia tuloksia on Kanadasta, mutta ei Uruguaysta. Koska laillisten markkinoiden kasvu kestää useita kuukausia, ellei vuosia, ei ole yllättävää, että niiden vaikutus kannabiksen käyttöön ei ilmene välittömästi, vaan vain tietyllä viiveellä. Kannabiksen käytön yleisyyden odotetaan kasvavan nopeammin, jos lailliset markkinat houkuttelevat uusia käyttäjiä, esimerkiksi markkinoinnin ja useiden vähittäismyyntipisteiden tarjoaman laajan valikoiman ansiosta.

On hyvä kuitenkin ottaa huomioon, että eteenkin kyselytutkimusten tulosten luotettavuutta saattaa heikentää se, että laillistamisen jälkeen useampi saattaa olla halukkaampi ilmoittamaan käytöstään kuin aikaisemmin. On olemassa kuitenkin tutkimuksia, joissa on käytetty muita mittareita kuin kyselytutkimuksia, kuten työpaikkojen huumetestauksia tai jäteveden mittauksia. Laajan tutkimusaineiston perusteella voidaan varovaisesti päätellä, että laillistaminen Yhdysvaltain osavaltioissa on lisännyt aikuisten, nimenomaan uusien käyttäjien määrää. Kannabista jo aikaisemmin käyttävillä aikuisilla kannabiksen laillistaminen ei näyttänyt vaikuttavan käyttötiheyteen. Alaikäiset nuoret Kanadasta, Yhdysvalloista ja Uruguaysta ovat raportoineet, että laillistaminen on helpottanut kannabiksen saantia. Kannabiksen käyttö alaikäisillä ei kuitenkaan ole merkittävästi lisääntynyt näissä maissa. Tämä saattaa selittyä sillä, että kannabiksen saanti ei ole juurikaan muuttunut niiden nuorten keskuudessa, jotka ovat kiinnostuneita kannabiksen käytöstä.

Kirjallisuudessa on raportoitu yleisesti kannabikseen liittyvien ongelmien vuoksi tapahtuneiden sairaalahoitojen vähäistä lisääntymistä Yhdysvaltojen osavaltioissa. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta mm. aikuisten akuuttien myrkytysten määrän on todettu lisääntyneen laillistamisen jälkeen myös Kanadassa. Kirjallisuus koskien kannabiksen laillistamisen vaikutusta psykoosiin tai skitsofreniaan sairastumiseen Kanadassa ja Yhdysvalloissa on puolestaan ristiriitaista. Lisäksi useat tutkimukset ovat yhdistäneet kannabiksen laillistamisen kuolemaan johtaneiden onnettomuuksien kasvuun. Itse ilmoitettu kannabiksen vaikutuksen alaisena ajaminen ei näytä lisääntyneen laillistamisen myötä, mutta on todennäköistä, että kuljettajien, joiden veressä on THC:tä, määrät ovat lisääntyneet laillistamisen jälkeen. Huomionarvoista on, että yksikään artikkeleista ei osoittanut laskua liikennehaittojen indikaattoreissa.

Sanna Kailanto

27.5.2024

Olemassa oleva tutkimus on melko suppeasti keskittynyt tarkastelemaan lähinnä käytön yleisyyttä ja terveydellisiä vaikutuksia, vaikka kannabiksen käytön tiedetään oleva yhteydessä myös sosiaaliseen eristäytymiseen, koulunkäynnin ja työelämän ulkopuolelle jäämiseen sekä muihin sosiaalisiin haasteisiin. Laillistamisen sosiaalisista vaikutuksista tarvittaisiinkin huomattavasti enemmän tutkimusta.

Aloitteen muu sisältö

Toinen keskeinen aloitteen sisältö kannabiksen käytön laillistamisen lisäksi on kotikasvattamisen salliminen. Tässä erityistä huolta THL:ssä herättää lasten ja alaikäisten nuorten suojeleminen. Aloite ei tuo esille, miten mm. kotikasvatusta rajoitettaisiin tai valvottaisiin kotitalouksissa, joissa on alaikäisiä lapsia.

Aloitteessa viitataan myös kannabiksen lääkkeelliseen käyttöön. THL haluaa tuoda esille, ettei päihtymistarkoitukseen tarkoitetun kannabiksen vapauttamisella säätelystä ole suoria vaikutuksia kannabispohjaisten lääkkeiden määräämiseen. Suomessa on EU-tasoinen lääkejärjestelmä, jossa laajat kliiniset tutkimukset läpikäyneet ja myyntiluvat saaneet lääkevalmisteet saavat ensin myyntiluvan. Tämän jälkeen lääkärit saavat määrätä niitä niihin sairauksiin, joihin myyntilupa on myönnetty. Se, että kannabiksen päihdekäyttö sallitaan, ei tule muuttamaan virallista lääkkeiden määräämistä tai kauppaa. Itselääkintä on eri asia, eikä se liity viralliseen lääkejärjestelmään. Stigman vaikutusta kannabispohjaisten lääkkeiden määräämiseen, silloin kun siihen on selvät indikaatiot, on mahdotonta arvioida.

Lopuksi THL haluaa korostaa, että yleinen päihdepolitiikassa käytetty tutkimushavainto on, että saatavuus lisää käyttöä ja käytön lisääntyminen lisää haittoja kokonaiskulutusmallin mukaisesti. Toisaalta dekriminalisaation erilaiset mallit, joissa huumeiden tuotanto pysyy yhä laittomana, mutta itse käyttö ei, eivät välttämättä johda käytön lisääntymiseen, koska laillista tuotantoa ei ole. Käsittelyssä olevassa mallissa, jossa kannabiksen kasvatus omaan käyttöön sekä lailliset markkinat sallittaisiin, markkinoiden kasvu voi johtaa kulutuksen ja haittojen kasvuun väestötasolla.

Pääjohtajan sijainen
hallinto- ja talousjohtaja Mia Nykopp

Johtaja Piia Aarnisalo